

Ny svensk teaterhistoria

Af Annelis Kuhlmann

Ny svensk teaterhistoria har to hovedredaktører, Sven Åke Heed, professor i teatervidenskab ved Stockholms universitet, og Tomas Forser, professor i litteraturvidenskab ved Göteborgs universitet. Der er med udgivelsen tale om et fint eksempel på, hvordan historiografi og således også teaterhistoriografi i de senere år har fundet nye udtryk. Det er en fremstilling, der bærer præg af overskud og elegance, og som håndterer såvel det ældre materiale som det meget nye materiale på en inspirerende måde, der giver læseren stor lyst til at have værket til sin rådighed i det daglige.

Hvert valg af forestillinger kan diskuteres, og dermed bliver der også sat spørgsmålstejn ved gammelkendte kanoniseringer. Denne åbenhed er en del af *Ny svensk teaterhistorias* brud på teaterhistoriografiske monopoliseringer.

Fremstillingen handler om teater inden for nationens grænser, og derved undgår forfatterne at tage al for bogstavelig stilling til det nationale som en del af teatrets ursvenske kendetegn. Det svenske teater i Helsinki bliver, så vidt jeg kan se, ikke besøgt i denne omgang.

På samme måde som teatret i Danmark har det svenske teater i lang tid faktisk været udenlandsk, forstået på den måde at teatret kom fra andre lande, hvor man kulturelt set var mere udvik-

lede end i Sverige. Der anlægges således et mangekulturelt blik på teatrets historie i Sverige, hvilket er med til at understrege et nutidigt kulturpluralistisk perspektiv i fremstillingen. Det er da også redaktørernes opfattelse, at teaterhistorie udelukkende kan ses fra et nutidigt perspektiv. Hvor meget vi end måtte ønske det, så er det ikke muligt for et nutidigt menneske at vide, hvordan det præcist har været i teatret førhen. Vi kan støtte os til kilder af forskellig karakter, stykke dem sammen, og så i øvrigt – vi må vel nævne det her – bruge vores forestillingsevne om teatres kunstneriske og teaterhistoriske udtryk.

Et teater lader sig som begreb vanskeligt definere entydigt. Der er alt for mange forskelligartede teatrale handlinger og manifestationer i historien til, at de kan samles i et teaterbegreb, for begrebets grænsedragninger vil altid blive udfordret af eksempler på teater, der netop ikke kan indpasses under en samlende teaterdefinition.

Redaktørerne har valgt at løse denne vanskelige opgave ved at betragte det teaterbegrebslige i et historisk lys ud fra en grunddefinition af teatrets udtryk som »en stor familie med ligheder såvel som forskelle i træk«. Denne grundpræmis tillader at se på, »hvordan familie-medlemmerne fremstår og præsenterer

sig, samt med hvilke effekter«. Den »arvefølge«, man kunne have læst i familiealbummet, bliver manet i jorden med henvisning til at den evolutionistisk betonedede forklaringsmodel ikke anses for gangbar. Det anvendte teaterbegreb er således i et historisk perspektiv særdeles bredt begreb.

Ny svensk teaterhistoria fordeler sig i tre bind, hvor bind 1 dækker *Teater före 1800*, redigeret af Sven Åke Heed, bind 2: *1800-talets teater*, redigeret af Ulla-Britta Lagerroth og Ingeborg Nordin Hennel, og bind 3: *1900-talets teater* er redigeret af Tomas Forser og Sven Åke Heed. De nyeste teatereksempler i den sidste del er fra 2006.

De forfattere, som har skrevet de enkelte kapitler, kommer ikke kun fra traditionelle teaterforskningsmiljøer. Ganske vist har teatermuseer og teaterarkiver i Sverige givet adgang til materialer, men andre humanistiske fagområder som retorik, musikvidenskab, litteraturvidenskab, folkelivsforskning, børneteater og nycirkus er repræsenteret. Det giver en bred tilgang til materialet. Der er flest litterater blandt forfatterne, men den bemærkelsesværdige spredning i specialeområder taler sit tydelige sprog.

Som helhed beskæftiger værket sig med det performative i form af *teatrale optrædensformer*, hvilket vil sige taleteater, opera, ballet, musical, fri dans, revy, radio- og tv-teater, mime, dukketeater, performancekunst, nycirkus og andre former. Der er tale om kronologiske blokke, som også rummer en inddeling i forskellige perspektiver på »teatrets kunstnere, samfundsmæssige funktioner, økonomiske vilkår og publikumsar-

bejde.« Argumentet for disse perspektiver er klart, idet man derved har valgt at give læseren mønstre i fortiden uden at fortabe sig i uoverskuelige mængder af fakta.

Til det anvendte teaterbegreb hører også en tilskueropfattelse. Intet teater uden tilskuere. Et udtryk om, at teater er øjeblikkets kunst, lyder ikke som en støvet kliché i denne sammenhæng, for der udvises netop en bevidsthed om øjeblikket som en erkendelsesmæssig forudsætning for at beskæftige sig med teatret som et udtryk der i beskrivelsen altid tildeles en historisk dimension.

Denne forudsætning leder redaktørerne til at se på de *møder*, der konstituerer teatrets historie. Det er således ikke teaterbygningernes historie eller dramernes historie, der er styrende for fremstillingen. Møder i form af scener og situationer, der er forsvundet, men som ud fra fotos og erindringer om forestillinger og kunstnere (på svensk kan man overordnet tale om artister i en teaterhistorie!) kan fortælle om levende møder. Det er med andre ord en historiebevidst tilgang til teatret, der beror på hændelser og møder, som faktisk har fundet sted.

Ny svensk teaterhistoria er optaget af møder, af teatret som *kommunikation* med tilskuere, ofte på flere sprog ad gangen. Denne internationale dimension tilhører teatrets historie. Tilsvarende minder det lokale kulturklima i Sverige, hvor teatret også kunne anvendes for magtens ærinder, os om, at teatret også er en national kunstart.

Undertiden ses små »faktabokse« med signifikante udtalelser om teater fra fremtrædende personligheder i den tid,

som det konkrete kapitel refererer til. Det virker fint, for det skaber en slags dialog med konteksten, idet der på den måde opstår nye møder med tiden og dens teateropfattelser. Illustrationerne er fortrinsvis s/h, mange lettere gråblege, men i hvert bind er der også samlet flere imponerende farvefotos.

Smag og mode er en altid nærværende del af teatret, og som sådan synes redaktørerne også herved at have inviteret et mere nutidigt stilbegreb ind i *Ny svensk teaterhistoria*. Dette kan forekomme evident, men sådan ser det ikke ud til at have været i teaterhistoriografi i en årrække fra ca. 1960'erne og fremad. Med *Ny svensk teaterhistoria*, hvor det performative tildeles en fremtrædende plads, synes stilbegrebet netop at kunne få sin »renæssance«. Det performative giver som begreb retning til opførelsesperspektivet gennem alle tre bind, og resultatet heraf fremstår særdeles animerende.

I det store og hele har man på svensk hidtil fortrinsvis kunnet læse om svensk teater i oversigtsprægede fremstillinger af kortere afgrænsede perioder samt i en mere memoirepræget litteratur. Sådan fremhæver redaktørerne af *Ny svensk teaterhistoria* deres ærinde som nyt. De undgår derved at omtale en række udgivelser, som – om end mindre udfoldet – gennem det 20. århundrede har beskæftiget sig med teaterhistoriske fremstillinger.

Med titlen *Ny Svensk Teaterhistoria* henviser redaktørerne eksplicit til Georg Nordensvans *Svensk teater och svenska skådespelare från Gustav III till våra dagar*, som udkom i to bind i 1917-

1918, Gösta M. Bergmans store værker er tydeligvis også uomgængelige. Hermed markerer redaktørerne af *Ny svensk teaterhistorie* sig med mere nutidige teaterhistoriografiske fremstillinger. Det skal dog retfærdigvis siges, at man som læser ikke fornemmer, at redaktørerne fører noget tungt polemisk banner med udgivelsen.

Ny svensk teaterhistoria, der er blevet en realitet på baggrund af en særlig programsatsning fra bl.a. Vetenskapsrådet i Sverige, henvender sig ikke alene til forskere og andre specialister, men til alle med interesse for teaterhistorie i Sverige.

Det er måske (ikke) for meget at ønske sig en *Ny dansk teaterhistorie*. Siden *Dansk Teaterhistorie* udkom i 1992, og hurtigt blev udsolgt, synes jeg, der er sket meget på teaterområdet i Danmark. Der har alligevel ikke været meget, der kunne tyde på, at Gyldendal ville genudgive den. *Gyldendals Teaterleksikon*, der udkom i efteråret 2007, bidrager med mange oplysninger, men det er og bliver dog ikke nogen ny dansk teaterhistorie. Svenskerne fører foreløbig.

Litteratur

Sven Åke Heed og Tomas Forser (red.): *Ny svensk teaterhistoria* (3 tykke bind), Gidlunds förlag 2007.

Annelis Kuhlmann

Ph.d. og lektor i dramaturgi på Institut for Æstetiske Fag, Aarhus Universitet